

Антим I

Написано от ivailo
Сряда, 08 Декември 2010 01:23

Антим I (1816—1888) е първият и многозаслужил български екзарх (от 1872), виден политик и общественик, останал в историята най-вече като борец за независимостта на Българската църква и за засилване на нейната роля като обединител на народа. Негови са думите: "Ще бъда блажен, ако с моята саможертва възкръсне България за нов свободен живот!"

Роден е в Лозенград (светското му име е Атанас Михайлов Чалъков). Учил е в Цариград и на Света Гора (в манастира Хилендар приел монашески сан), след което продължил на остров Халки и в Одеса. През 1856 г. завършил богословие в Московската духовна академия, след което станал ректор на семинарията в Халки.

През 1861 г. бил избран за варненско-преславски, а през 1868 г. - за видински митрополит. Тук той скъсал с Цариградската патриаршия, като взел страната на народа и станал един от най-енергичните и предани борци за българската църковна независимост.

След основаването на Българската екзархия е бил избран през 1872 г. за пръв екзарх. Като екзарх енергично отстоявал правата на народа, снел отлъчването на владиците, ръкоположил нови владици. Екзарх Антим I протестираше против Баташките кланета и се обърна с писмо до руския цар, в което изложил тежкото положение на българския народ и помолил царя да се застъпи за България (след като прочел писмото, Александър II написал върху него "Да се освободи България!").

За тази му дейност Портата свалила екзарх Антим от екзархийския пост и го заточила в Мала Азия. След свършването на Руско-турската война през 1878 г. екзарх Антим I бил освободен и заминал за епархията си във Видин.

През 1879 г. бил избран за председател на Учредително народно събрание, което на 17 април 1879 г. избрало княз Александър Батемберг.

Екзарх Антим I починал във Видин през 1888 година.

Антим I - живот в дати

Антим I е първият български екзарх (от 1872), виден политик и общественик, останал в историята най-вече като борец за независимостта на Българската църква и за засилване на нейната роля като обединител на народа. Негови са думите: "Ще бъда блажен, ако с моята саможертва възкръсне България за нов свободен живот!"

Роден през 1816 г. в Лозенград, Източна Тракия (днес в Турция) със светско име Атанас Чалъков.

През 1837 г. приема монашество в Хилендарския манастир.

През 1843-1844 г. учи в най-реномираното светско училище в Османската империя - Великата гръцка народна школа в цариградския квартал Куручешме.

През 1848 г. завършва с първия випуск богословското училище на Великата Христова църква в Халки, Гърция. От запазената диплома, написана на старогръцки език на прегамент през 1848 г. става ясно, че бъдещият екзарх е завършил училището с отличие, че преподавател по свещено богословие и философия му е бил ректорът Константин Типалд, а сред подписите е и този на Неофит йеромонах Рилски - професор по славянска филология.

Постъпва в Одеската духовна семинария със стипендия, издействана от руския консул в Измир. Продължава образованието си в Московската духовна академия, която завършва през 1856 г. с магистерска степен по богословие. Заради изрядните си качества бил ръкоположен в йеромонашески сан лично от митрополит Филарет Московски.

От Русия бъдещият екзарх се завръща в Цариград и Патриаршията го удостоява с архимандритско достойнство. Известно време е преподавател и ректор на богословското училище на о. Халки.

През 1861 г. архимандрит Антим е ръкоположен за варненско-преславски, а през 1868 г. – за видински митрополит. Същата година отхвърля църковното подчинение на Цариградската патриаршия и повежда борба за независима българска църква.

На 20 февруари 1870 г. излиза султански ферман за учредяването на Българската екзархия трябвало. През март 1871 г. митрополит Антим е избран за член на Привременния синод на Българската екзархия и участва в църковно-народния събор от 1871 година.

На 16 февруари 1872 г. митр. Антим е избран от Църковно-народния събор за **българск и екзарх**

Активният и просветен екзарх играе съществена роля в борбата с униатската пропаганда, за изграждане на Екзархията и за културно-просветното издигане на българския народ.

Екзарх Антим I подпомага морално и материално освободителното движение за освобождаване от турското иго. В екзархийския дом в Цариград той се среща с Христо Ботев (есента на 1875 г.) и други революционери, дава им пари за подготовката на Априлското въстание и ги благославя с думите:

"Бъдете благословени, Вие български чеда. Когато се върнете при Вашите другари във Влашко, предайте им, че от високия екзархийски престол, на който ни поставиха, както Вие достойни чеда на България, аз не ще престана да бъда носител на духа на народа си и с най-буден поглед и твърдо постоянство ще вървя към постигане на великата негова национална задача (освобождението)."

След жестокото му потушаване и Баташките кланета през 1876 г., по инициатива на екзарх Антим I са събрани доказателства за турските жестокости в Перушица и Батак. Екзарх Антим I ги обобщава в доклад, изпратен до посланиците на великите сили в Цариград. Той уведомява и правителствата им за турските жестокости, като на свои разноски изпраща Марко Балабанов и Драган Цанков в Западна Европа, а сам оглавява делегация до турското правителство в защита на българския народ.

Дейността на екзарх Антим I води до свикването на Цариградската посланическа конференция през декември 1976 година. Въпреки натиска на турския външен министър, той отказва да изпрати благодарствен адрес от българския народ до султана и конференцията, с думите "Не можем да благодарим на правителство, което коли, беси и угнетява народа!"

През януари 1877 г. Антим I проваля специално свикано "Велико народно събрание" в Цариград, като нарочно се "подхлъзва" в Цариградската баня. Единствена цел на събранието е била екзарх Антим да се отрече публично турските кланета

На 14 април 1877 г. с везирска заповед екзарх Антим I е свален от екзархийския престол. След кратък съд Мидхат паша го осъжда на смърт за държавна измяна. След скорошен преврат в отоманската империя, присъдата е заменена със заточение.

На 17 юни 1877 г. екзарх Антим I е изпратен на заточение в Анкара, Мала Азия.

В писмо до руския император Александър II, екзарх Антим I описва тежкото положение на българския народ и моли царя да се застъпи за България. Прочитайки го, Александър II се просълзил и написал на него "Да се освободи България!".

През март 1878 г., след освобождението от турско робство, в резултат на обща амнистия екзарх Антим отново заема екзархийския си пост и взема дейно участие в изграждането на новата българска държава.

От 14 февруари до 16 април 1879 г. екзарх Антим I председателствува **Учредителното** народно събрание, което избира подкрепяния и от него проект за конституция.

Антим I

Написано от ivailo

Сряда, 08 Декември 2010 01:23

От 17 април до 26 юни 1879 г. председателствува Първото Велико народно събрание в Търново, което избира княз Батенберг за първи български княз. Екзарх Антим е избран и за председател на Първото обикновено народно събрание, но отказва.

През 1878-1879 г. екзарх Антим I се включва активно и в комитетите "Единство", подкрепя и дава голяма материална помощ на Кресненско-Разложкото въстание.

На Щипка екзарх Антим полага основния камък за издигане паметник на героите, паднали за свободата на България и по единодушното решение на Народното събрание оглавява делегация до Русия, която благодари на руския народ и на Царя-Освободител Александър II за Освобождението на България.

Екзарх Антим се връща във Видин и поема ръководството на Видинската митрополия като митрополит, какъвто е бил преди да бъде избран за екзарх. Той завещава цялото си състояние за построяването на катедралата "Св. Димитър", за изграждането на читалище и за развитие на просветното дело във Видин и построява голяма двуетажна прогимназия (която носи днес името му).

След Берлинския конгрес през лятото на 1879 г. Антим I организира масово събиране на подписи във Видинската и Врачанската епархия срещу решението за разпокъсване на Санстефанска България.

За разлика от повечето русофилски настроени политици и иереи, Антим I отстоява неизменно българските национални интереси. Когато разбира, че руските империалистически интереси ги застрашават, той подкрепя либералите в лицето на Стефан Стамболов и Петко Каравелов, с които е и дългогодишен приятел. "Вие ни освободихте от турците, чудя се, кой ще ни освободи от Вас?", попитал Антим I княз Дондуков през 1879 г., на банкет по повод неговото изпращане в Търново.

Антим I се обявява рязко против преврата, свалил на 9 юли 1886 г. княз Александър Батенберг, и подкрепя Стамболов и Регентството.

Антим I

Написано от ivailo

Сряда, 08 Декември 2010 01:23

На 14 ноември 1885 г., през Сръбско-българската война, Антим I отказва да напусне обсадения Видин с думите "Трупът на пастира трябва да бъде там, дето пада народ и войска."

През 1887 г. той е депутат в Третото Велико народно събрание, което избира Фердинанд за български княз и го призовава публично да спазва Търновската конституция.

На 1 декември 1888 г. екзарх Антим I предава Богу дух в град Видин.

Екзарх Антим I

Приснопамятният първойерарх, митрополит Видински и екзарх Български Антим I е роден в Лозенград през 1816 година. В млада възраст приема монашество в Света Гора и за известно време се подвизава в Хилендарската света обител. Там се закърмя със свято родолюбие, четейки огнените слова из "История славянобългарска" на преподобни Паисий Хилендарски.

Завършил духовното училище на остров Халки и със стипендия, издействана от руския консул в Измир, постъпва в Одеската духовна семинария. Продължава образованието си в Московската духовна академия, която завършва през 1856 г. с магистърска степен. Заради изрядните си качества бил ръкоположен в йеромонашески сан лично от известния и авторитетен Московски митрополит Филарет. След завръщането в Цариград Патриаршията го удостоила с архимандритско достойнство и широко използвала неговата висока богословска подготовка като преподавател, а по-късно и ректор на Халкидонското богословско училище.

Събитията след "Българския Великден" принудили Патриаршията да обърне внимание на талантливите български духовници за попълване нуждите от висши клирици в българските епархии. По съвета на радетелите за независима Българска църква архимандрит Антим се съгласил да приеме архиерейска хиротония, но се въздържал да заеме преславната митрополитска катедра, изчакайки по-благоприятен развой на българо-гръцката църковна разпра. Впоследствие, очевидно по свой родолюбив замисъл, в началото на 1868 г. той се съгласил да бъде назначен за Видински митрополит. Настроението на повереното му видинско паство помогнало на мъдрия български архиерей да направи решителна крачка в бъдещото си

църковно-родолюбиво служение - да се включи изцяло в общонародната борба за независима Българска църква.

По силата на султански ферман от 20 февруари 1870 г. за учредяването на Българската екзархия трябвало да се избере екзарх, който да оглави и ръководи църковно-народните дела и да бъде законен представител на българския народ пред държавната власт. Когато Църковно-народният събор потърсил великодостоиника за тоя висок и отговорен пост в това съдбоносно за българите време, той го намерил в лицето на Видинския митрополит Антим I.

На 16 февруари 1872 г. той бил избран за Български екзарх. Българският екзарх започва своето високо църковно-народно служение с рядко умение, усърдие и смелост. Подпомогнат от Светия синод и Екзархийския смесен съвет, той бързо урежда административния апарат. Не закъсняват обаче и трудностите от страна на Цариградската патриаршия и от политическите среди на чуждата държава. Мобилизирайки своите нравствени сили и воля, умъдреният първойерарх екзарх Антим отблъсквал всякакво посегателство върху чистото православие и дадените ни права според фермана. Пред погледа му са ликуващите множества и дадените пред тях обещания. "Аз видях старци белокози, които плачеха от радост, видях мъже, жени и деца, които възпяваха освобождението ни от гръцко иго, и навред народът ми поръча да пазя фермана и да не отстъпвам от него ни на йота."

В ония мъчни и тежки времена помощта на славянска Русия съпътства неотклонно църковно-народното дело на първия Български екзарх в защита на българските интереси.

Екзарх Антим I полага изключителни усилия за обединяването на разпокъсания народ в условията на големия подем на националното движение по това време и след обявяване на схизмата. "Безспорно е доказано, пише историкът Тончо Жечев, че екзарх Антим тайно е приемал в екзархията и в своя дом много представители на революционните среди в България, на Букурещкия и Гюргевския комитет." Това едва ли е останало в тайна за турското правителство, което започнало да храни подозрения към екзарх Антим.

Но истинският голям морален изпит за Българския екзарх е Априлското въстание и неговото потушаване с нечувана жестокост през пролетта на 1876 година. Това

варварско злодеяние компрометирало турската държава пред културния свят. Правителството решило да организира публична изява на събрание от представители на народите в Отоманската империя пред дипломатическите представители в столицата. Екзарх Антим бил поканен, чрез личното си присъствие или писмено, да прикрие или отрече позорните изстъпления, както и да изрази голямата благодарност на българския народ от дадените му свободи. Неопетнената съвест и пламенното родолюбие не позволяват на Българския екзарх да измени на истината и на народа си и той категорично отказва.

Протестите му пред правителството за необективността на официалните сведения за априлските събития и заставането начело на 12-членна делегация пред Високата порта в защита на жертвите на терора, застрашават свободата и дори живота му.

С широкия политически поглед екзарх Антим изиграва важна роля в привличането на европейското обществено мнение на страната на българските национални интереси. Нещо повече, оплаквайки хилядите невинни жертви, той намира начин да оповести тази кървава трагедия там, откъдето народът очаквал помощ - чрез Петербургския митрополит Исидор, председател на Руския Свети синод, бил известен и Всерусийският император Александър II. Четенето на този знаменит документ трогва и днес: "Ако Русия - заявява между другото екзархът - не се застъпи за жестоката съдба на българския народ, нека тогава българите да бъдат заличени от числото на славяните и православните."

България да бъде освободена! - ще бъде отзвукът на този зов.

Турското правителство не могло да прости тези действия на екзарха. Съдбата му била решена. Обявен за враг на султанската империя, той бил свален насилствено от екзархийския престол на 17 юни 1877 г. и изпратен на заточение в Мала Азия.

От заточението българският екзарх се завръща във вече свободна България. Свободният народ го посреща с възторг. С нищо не може да се сравни ентузиазмът и въодушевлението на народните представители, когато княз Дондуков се приближил към дядо Антим, благоговейно целунал ръката му и поискал благословия да пристъпи към великото дело и откриването на Учредителното събрание в Търново. След изработване и приемане на Конституцията под председателството на всенародно уважавания йерарх, Великото народно събрание избрало Александър Батенберг за

първи български княз. Придружен от двама митрополити, Антим I отслужил молебен на легендарната Шипка и положил основния камък за издигане паметник на героите, паднали за свободата на България. Пак по единодушно решение на Народното събрание дядо Антим застава начело на делегация, която заминава за Русия, за да изкаже благодарност и вечна признателност на Царя-Освободител Александър II от името на българския народ за даруваната ни свобода. Трогнат до сълзи, Всерусийският император благодарил и наградил дръзновения български екзарх с брилянтен кръст, а императрицата му подарила скъпоценно енголпие.

След завръщането си от Русия всеуважаваният дядо Антим председателствал свикания в София Църковен събор (октомври 1879 г.), на който били взети важни решения по уредбата на църковните дела.

Минало се още едно десетилетие в труд и грижи за своето видинско паство. На 1 декември 1888 г. той мирно се преставил в Господа.

Сто и петнадесет годишнината от блажената кончина на приснопамятния първи Български екзарх Антим I отново ни изправя пред сияйния образ на великия роден Първойерарх, голям родолюбец, мъченик за вяра и род, за свободно Отечество и братство с православна славянска Русия. Извървяният от народа ни път от тогава до днес потвърждава силата и истинността на неговите добродетели и саможертва.

Поклон и вечна признателност пред неговата светла памет!

Пътят на екзарх Антим от Видин до Цариград

Из спомените на Варненски и Преславски митрополит Симеон (1840-1937)

След Богоявление 1872 г. се получи известие, че пребиваващите в Цариград наши владици били изпратени на заточение в Измир недалеч от Цариград. Това беше станало за богоявленската служба, но във Видин не знаехме причините на тази крута мярка на правителството.

Подир няколко дни местните видински власти направиха известно, че владиците ще бъдат върнати и населението да бъде спокойно и мирно. Това съобщение трябва да е било предизвикано от демонстрациите, които бяха направили тогава пред Високата порта живущите в Цариград българи. Действително се получи известие от Цариград, че владиците са били върнати от заточение, а по-късно през февруари месец, че Видинският Антим е избран за Екзарх. Пръв е дал това известие във Видин Попович, търговец в Гал-капанът - Видин.

Като се получи това съобщение, Антим отсъстваше по селата и трябваше да се повика от там. Очаквахме да вземем и официално съобщение за избора. Достигна и такава. Антим трябва да отговори на това съобщение, какво ще направи, ще приеме ли избора или не. Известно време той се колебаеше каква форма да даде на отговора си. Колебаеше се, защото се знаеше, че в Цариград имаше две течения, едното от които беше да се направят нови опити за помирение с Патриаршията и че на това течение собствено се дължеше изборът на Антима, който ако и да беше се отказал от ведомството на Патриаршията, все пак беше чист от всяка епитимия или наказание от нея, както бяха други наши владици, та и Иларион Ловчански, който беше най-напред избран за екзарх, но не бил одобрен.

Другото течение смяташе, че разпята ни с Патриаршията е свършена вече, че с избирането на Екзарх се полага началото на съществуване на Българската църква и трябва да се работи върху основа на фермана за учреждението на българската Екзархия. И за двете течения съществено питане беше накъде ще тръгне новоизбраният Екзарх Антим, който не спадаше в редовете на непримиримите противници на Патриаршията. Това питане трябваше да уясни Антим с отговора си, който предстоеше да даде на съобщението за избора му. Ако кажеше, че приема избора без никакви други съществени за случая подробности, това можеше да се тълкува, че той клони към първото течение. А такава едно съмнение би било грешка с неприятни последствия, защото болшинството на българите и в епархиите беше на страната на второто течение.

При обхваналия болшинството от българския народ възторг с избора на първия български Екзарх, отговор двусмислен би бил ледена вода, хвърлена върху главите на всички; той би бил грешка и за това още, защото не се знаеше доколко е разположена Патриаршията да направи отстъпки с цел да удовлетвори българския народ. При размишленията и разсъжденията, които правеше Антим, за да вземе едно становище, участие вземах и аз, защото Антим нямаше във Видин друго, с когото да размени мисли по един такъв съдбоносен въпрос. Подир дълго колебание най-после се дойде до заключение, да се отговори, че той приема избора при условие, че ще се пази ферманът за учреждението на Екзархията. Телеграмата написах аз. Тя задоволи

противниците на Патриаршията, а на приятелите на примирението с нея не угоди, както се узна отсетне.

От Цариград дойде депутация да придружи първия български Екзарх. Тя се състоеше от архимандрит Виктор, родом от Калофер, дългогодишен хилендарски таксидиот в Ниш и представител на Нишката епархия в Църковнонародния събор, свикан в Цариград за изработването на Екзархийския устав, човек забравил българския язик и по-късно Нишки митрополит, Георгаки бей Чалоолу от Пловдив и Яков Геров от Одрин, представители тоже и те в Църковнонародния събор. На девети март, празник на четиридесет мъченици, ден четвъртък след преждеосвещената литургия, Антим потеглил от Видин със специален параход, турнат под негово разположение от Дунавския валия, за да отиде в Русе. И аз бях наедно.

В четвъртък вечерта преспахме в Лом, в петък вечерта в Свищов, дето Антим служил в една от тамошните църкви в събота, и след пладне същия ден отправихме се в Русе. За посрещанията няма какво да се говори. Те навсякъде до Цариград бяха тържествени царски. В Русе беше станала една случка, която свидетелстваше какъв дух владееше между народа.

В събота вечер една депутация, предводителствана от Драган Цанков се яви пред Антим и го замоли да вземе в службата, която имаше да отслужи на утрешния ден, неделя, и архимандрит Виктор. Тази молба имаше своето значение. Виктор, който беше взел участие в Богоявленската служба, беше низвержен от Патриаршията. Да служи и той с Антим, значеше да се игнорира низвержението, и с това да се очертае по-осезателно какво поведение ще държи Антим спрямо Патриаршията. Би могъл да отхвърли това искане Антим, но той предпочете да отстъпи и служи с Виктор, отколкото да има неприятности в Русе.

По време на пребиваването си в тоя град Екзархът посетил валията. Името му не мога да си спомня. Но русенци го наричаха кир Василяки. Причината на това наименование беше следната. Валията бил син на гъркиня и висок турски сановник, след смъртта на когото жена му взела сина си и се върнала в Гърция, дето кръстила сина си, възпитала го християнски и го изучила като грък. Син й свършил гимназията и Атинския университет. Обаче след като станал пълнолетен, той не рачил да остане нито в християнската вяра, нито в Гърция. Върнал се в Цариград и в мюсюлманството и достигнал да стане валия в Дунавския вилает. В срещата си с Екзарх Антим той осъдил крайностите, които си позволявали да вършат българите в борбата си с Патриаршията. В тоя случай споменал и една случка, в която бил замесен Антим.

Случката бе такава.

През 1870 г. Антим след като сполучил да убеди валията Аниф паша да заповяда да се отвори Силистренската митрополия и се предаде на българската община в тоя град, на връщане за Цариград беше направил една обиколка и посетил Шумен, седалището на първата си епархия, Преслав, Джумая [Ески Джумая - дн. Търговище], Осман-Пазар дн. Омуртаг, та и Котел, дето останал да служи. В това време в Котел имало един таксидиот светогорски грък, брат на един гръцки манастир. Против тоя калугер били младите котленци и искали да го изгонят, обаче не успявали, защото по-старите котленци, предводителствани от Хаджи Петра хаджи Матеев защищавали светогорския калугер. Антим по време на божествената литургия държал проповед, в която остро осъдил гръците и светогорския калугер. Тази проповед наелектризирала мъже и жени в Котел и след службата една тълпа отишла, нападнала дома, гдето живеел калугерът, разхвърлили му дрехите и всичко негово, грабнали и светите мощи, с които калугерът посещавал къщите в Котел и извършвал водосвет, и се разпръснали. Обаче подир пладне всички първенци котленци на брой около осемнадесет души водени от Хаджи Петра хаджи Матеев отишли в дома, дето гостувал Антим, събудили го от сън и много възбудено осъдили Антима за проповедта му в църквата с такива печални последствия и изискали от него без друго да разпореда да се намерят светите мощи и се предадат на светогорския калугер, който бил готов да напусне Котел. Молбата на първенците котленци била изпълнена, светите мощи се оказало, че ги грабнала по-малката сестра на Раковски, която ги върнала на калугера. Последният след тази случка напуснал Котел.

Такива крайности не бива да се допускат - прибавил валията на свършване, - защото те не са в интереса на българите.

От Русе Екзархът минал през Каспичан, дето бил посрещнат и приветстван от шуменци, и вечерта стигнал във Варна. Тук посрещането бе небивало - и българи, и гръци, и арменци, та и турци слязоха на гарата - първите да поздравят Екзарха, а останалите да го видят. Отседнал бе в дома на Величко Христов - един от първите български варненски граждани. Къщата бе под силна полицейска охрана, защото бил пръснат слух, че гръците щели да убият Екзарха. От Варна Екзархът ходил в Бургас и от там в Цариград.

МИТРОПОЛИТ АНТИМ

Димитър ЦУХЛЕВ

Митрополит Антим с мирско име Атанас, се родил през 1816 г. в Лозенград от благочестиви и трудолюбиви родители Михаила и Гена, които внедрили в сина си добри нравствени залежи. Първоначално образование той получил при гръцки учител в родния си град, а след това – постъпил на занаят в Цариград. Изучавайки занаята “абаджилък”, той усърдно продължавал да допълва образованието си с прочитане на разни книги с духовно съдържание, които преобладавали в това време в едва зародилата се българска книжнина, като същевременно в него бързо се развивало и влечение към духовен живот. Това, последното, му наложило да напусне занаята и заминал за Света Гора, където последовно живял в манастирите Каракал /Ставро Никита/ и Хилендар. В последния той основателно изучил славянския език и книжнина, прочел и историята на отец Паисия. Тук приел и монашество под името Антим и скоро бил ръкоположен в дякон, а през август 1837 г. бил определен за манастирски таксидиот в родния му град.

Тази длъжност той изпълнявал акуратно цели две години, но в 1839 г. напуснал Лозенград и своя манастир и заминал отново за Цариград да следва и довърши образованието си. Тук той се настанил за дякон при една църква и постъпил в Куручешменската гимназия, и през септември 1844 г., с благословието на патриарха, постъпил в семинарията на остров Халки, която свършил в 1848 г. с отличие, като през това време често държал проповед в патриаршата църква. Предложено му било учителско място в една цариградска гръцка гимназия, но той заминал за такъв в Лозенград.

В Лозенград дякон Антим учителствал три години в гръцкото училище, което реформирал по новите педагогически изисквания и настанил в него няколко българчета, свои съграждани. Това последното озлобило гръцките първенци против него, но той си дал оставката и заминал за църковен патриарши проповедник в гр. Измир, където се запознал с руския консул, който на негова молба му изходатайствал да продължи образованието си в Русия.

Изпървен той постъпил в одеската духовна семинария, за да изучи руския език, сетне – в московската духовна академия, която свършил в 1856 г. със степен магистър на богословието. Но не можал веднага да се върне в родината си, поради избухналата тогава Кримска война и останал в Москва, където с благословието на митрополит Филарета служил в разни московски църкви и за усърдна служба бил ръкоположен от него в йеромонашески чин. В Москва и въобще в Русия през това време той завързал обширни сношения и се сблизил с много влиятелни руси и българи, с които често конферирал по църковната разправа на българите с гърците и се запознал с гледището им за гръцката егоистична и паднала морално църковна йерархия в България. В 1857 г., след сключване на мира с Турция, той се върнал в Цариград и постъпил за посолски свещеник в руската легация. През същата година той бил назначен от патриаршията за учител при халкийската семинария по църковна история, славянски и руски езици, и за усърдна служба бил произведен в чин архимандрит. Тук той се запознал и с много българи, от които някои свършили същата семинария, като бъдещите митрополити – доростоло-червенския Григория, варненския Симеон, Марко Балабанов и др. и живо следил за развоя на българския църковен въпрос, но държал страната на патриаршията, която високо ценила неговата ученост и ораторски

способности.

В 1861 г. преславските епархийски българи изгонили митрополита си гърка Венеамина и съборът, свикан от патриаршията за уреждане на българския църковен въпрос, на 26 февруари с.г., след като извъргнал от сан българските владици в Цариград, въз основа на издадения тогава султански ферман, решил да се ръкоположат за някои български епархии митрополити българи, между които и за Преславската епархия архимандрита Антима. Тогава патриарх Йоаким извикал Антима от остров Халки и след дълги увещания, последният най-после приел да бъде ръкоположен за преславски митрополит, но с условие, да не бъде изпращан в епархията му докато се разреши българския църковен въпрос, понеже шуменските граждани били решили да не признават никой архиерей, назначен от патриаршията.

Като преславски митрополит Антим останал на разположение на патриаршията в Цариград до 1868 г. и тя му възлагала разни поръчки, като разследване злоупотребленията на видинския митрополит Матей в 1862 г.; унищожението на католическата пропаганда в Малко Търново, където въвел славянското богослужение и отворил български училища в някои села на Одринската епархия. За красноречието му в това време той бил наречен от гръцката преса "Нов Златоуст"; разследване обвиненията против Св. Полянския български епископ Партения, предявени от солунския митрополит Неофита и унищожението на католическата пропаганда в тази епархия и в гр. Енидже Вардар /във Воденската епархия/; ректорство на Халкийската семинария, което продължило две години и когато настанил в нея много българчета на учение; разследване престъпленията на неокесарийския митрополит Йеротея и унищожение на протестантската пропаганда в епархията му.

През м. април 1868 г. патриаршията преместила Антима със съгласие за видински митрополит, като мислила, че ще задоволи видинци, като им изпраща българин-владика и при това, един от учените свои йерарси. Но той, преди да замине за Видин, изпратил дякона си Павла да изучи положението. Павел му явил, че няма да бъде приет като назначен от патриарха. Но въпреки това, той заминал за Видин, като се надявал, че ще уреди въпроса за приемането му.

Във Видин, както казахме по-горе, той бил приет като частно лице и заявил на гражданите чрез един първенец, който го посетил след 2 – 3 дни, че "ако ме приемете, с това ще признаете патриаршията, а на мене ще дадете място и средства и аз ще бъда доволен, а ако ме не приемете и не признаете, аз лично няма защо да съм недоволен като българин, който обича своето отечество, аз пак ще бъда доволен, тъй като това може да ускори решението на много важния за нас въпрос." Но благодарение на неговата мъдрост и любов към Видинската епархийска църква, той, както по-горе явихме, се отказал на 5 декемврий 1868 г. от патриаршията и епархийското население го провъзгласило за свой пръв български митрополит, след освобождението си от гръцкото духовно робство. Скоро след това /на 10 същия месец/ той заминал за Цариград, където останал почти до края на 1869 г., за да се уреди привременния Синод на българската църква. В първите дни на декемврий той извикал от Бургас учителя Симеона, бъдещия варненски митрополит и го направил свой писар. Наскоро след това той се върнал във Видин, заедно със Симеона, гдето бил тържествено посрещнат от населението.

Непосредствено след пристигането си във Видин, митрополит Антим предприел обиколка из епархията си. Неговото внимание главно било насочено към така

наречените “влашки села”, където през време на неговото отсъствие се загнездила католическата пропаганда, насадена от католическия свещеник Самуила Драгшин. С проповеди, увещания, служби и съвети той в скоро време унищожил католическата пропаганда, като в същото време наредил да се изгони зад граница нейния проповедник. А след издаването на учредителния ферман на 28 февруарий 1870 г., митрополит Антим получил покана от българския привременен синод да замине за Цариград с нареждане – по пътя през Русе да уреди църковните работи в Североизточна България. Преди да замине, на 12 ноемврий с.г. той служил в църквата “Св. Димитър” и ръкоположил учителя Одисея в дяконски чин, с името Симеон, а на следния ден, когато пак служил, го възвел в свещенически и архимандритски сан. След това той оставил архимандрита Симеона за свой заместник и заминал за Цариград като по пътя посетил – Русе, Тутракан, Силистра, където взел митрополията от гърците и я предал на българските общини в Разград, Шумен, Ески Джумая, Осман Пазар, Тича, Котел, с. Жеравна, Градец, Карнобат, Айтос и Бургас и навсякъде служил и държал обаятелни проповеди и поучения. В Цариград той взел живо участие в съставянето на екзархийския устав и в борбите за приложението на султанския ферман, който патриаршията не признавала и искала изменението му.

През това време и във Видинската църковна община с жив интерес следели за тази борба и винаги насърчавали дейците в Цариград да не падат духом, но смело да водят борбата, като знаят, че зад тях стои целият български народ. Тя устроила импозантно изпращане на Антима с поръка решително да отстоява цялостта и прилагането на фермана и в нищо да не отстъпва на патриаршията.

Непосредствено след заминаването на Антима, видинската църковна община получила от цариградския български привременен съвет две окръжни /от 28 август и 27 октомврий 1870 г./, за да изберат от епархията двама представители, които ще отидат в Цариград, за да вземат участие в църковния събор, за изработване устава на българската екзархия, придружени и с правилника /повода/, по който ще стане и самият избор. По повод на тях общината разпратила на 14 ноемврий 1870 г. до църковните общини в Лом, Белоградчик и Адлие окръжна покана, придружена с копие от окръжните на привременния съвет и повода, в която ги поканила да изберат представители, които да дойдат във Видин най-късно до 10 декемврий с.г., за да изберат заедно с видинските представители двама народни представители, като точно изпълнят исканията в окръжното от 28 август. При това, общината счела за нужно да напомни “с какво усърдие трябва да се постарее достопочитаемата Ви община, която иначе се отличава с родолюбието си, да отговори на позива на привременния смесен съвет, /понеже/ от нашето усърдие зависи бъдещността на нашата църква”.

Митрополит Антим бил твърде доволен от тази дейност на видинската църковна община и счел за нужно да им отправи от Цариград на 26 март /1871 г./ особено послание, с което поздравявал своите пасоми със светлите Христови празници и изказал своята скръб, че не може да бъде между тях в тези светли дни. И видинските общинари по този случай писали на своя пастир на 3 април и му благодарили за честите явенията, като в същото време му изказали, че “и ний усещами отсъствието на

Ваше Високопреосвещенство в такива радостни дни. Понеже обаче общият народен интерес и ползата на народната ни църква изисква да присъствате в народния събор, от решенията на когото очаква ся поправянето на бѣдното ни положение. Ний, Вашите смирени духовни чада, ако и наскърбени за това отсъствие, ся утешаваме от сладката мисъл, че всичките членове на народния собор, в който почетно място държи и Ваше Високопреосвещенство, с усърдие и самоотвержение работят за доброто на народа. За това с радост приемами и с внимание прочитами всичките писма на Ваше Високопреосвещенство...”

Но докато митрополит Антим се бавил в Цариград, работите в епархията тръгнали зле. Католическият свещеник Самуил Драгошин наново се върнал във Видин и почнал да разпространява унията по селата и имал значителен успех, а видинци, подстрекавани от интригите на някои свои първенци, отказали да плащат на митрополита определената заплата и намислили да образуват смесен съвет от духовни и светски лица, който да ръководи епархийските работи. Наместникът на митрополита Антима, архимандрит Симеон, уведомил свои кириарх за всичко станало. Това известие в Цариград произвело твърде тягостно впечатление изобщо на всичкото събрание на българските представители и последното изпратило послание до видинските граждани, в което с трогателни изрази ги уговаряло да поддържат своя митрополит, да се борят с католическата пропаганда, да не вярват в лъжливите ѝ обещания и здраво да държат отеческата вяра, а по-сетне и сам митрополит Антим бил принуден от сериозността на положението да се завърне във Видин, като при това бил наточен от привременния съвет да обиколи Ловчанската и Търновската епархии, да освети в тях неосветените църкви и ръкоположи нужното число свещеници.

Във Видин митрополит Антим скоро възобновил прежните добри отношения с общината, а след това обиколил униятските села. Той имал пълен успех и в последните, в които завинаги премахнал униятството. Това му дало възможност да предприеме известни подобрения и в образователното дело във Видин. По негово съдействие и подкрепа основано преди година читалище без пречки от турските власти, в късо време успяло да събере около 17 294 гроша, сума доволно внушителна за това време и имало възможност с успех да изпълнява целите си, посочени по-горе, а през март в следната година и в Лом с неговото благословение учителите открили неделно училище, което се посещавало от 250 ученици, слуги и чираци, като читалището в града помагало на бедните му ученици с книги, плочи и други потреби. След това той излязъл по обиколка из поменатите по-горе две епархии, придружен от архимандрита Симеона. В тази голяма обиколка той посетил в Ловчанската епархия Плевен /Вратчанска епархия/, Ловеч, с. Голям Извор, с. Калугерово, селата край Искър, Орхание, Етрополе, Златица, Гложанския манастир, Тетевен, Севлиево, а в Търновската епархия – Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Капинския манастир и Елена и за Рождество Христово се върнал във Видин. Навсякъде той служил и държал проповеди, осветил някои църкви, ръкоположил свещеници, помирил враждуващи партии между стари и млади, насърчавал да се отварят на всякъде български училища и да се запазва миролюбие и вяроност към правителството. За забелязване било, че населението навсякъде го посрещало с голяма радост и готовност да изпълни неговите пастирски съвети.

Във Видин той се научил за неприятните произшествия, станали в Цариград – за низвержението от патриарха на ловчанския Илариона, пловдивския Панарета и

отлъчване от църквата на Илариона Макарипополски, загдето без позволение на патриаршията, само по настояване на българите служили в българската църква “Св. Стефан” литургия на 6 януарий 1872 г. и с това веднъж завинаги отделили българската църква от патриаршията, както и за заточението им в Измир и за освобождението им по настояването на руския посланик генерал Игнатиев и на българите в Цариград.

Привременният съвет уведомил за тези събития и видинската община, която била във възторг от постъпките на тамошните митрополити, за да скъсат веднъж завинаги с фенерската власт. И веднага общинският църковен съвет адресирал писмо до “Светия Български Синод” в Цариград, в което като споменава, че Видин е следил с голям интерес борбата, която в Цариград се водила за запазване на учредителния ферман и напълно одобрявал “решението един път завинаги да се отърват от непоносимото фенерско иго и да възобновят падналата народна църква, като всичко това запечатали с постъпката си на 6 януарий – “отслужване на света литургия в народната ни църква”. Те уверили “преосвещените старци”, че постъпката им на 6 януарий станала съгласно народното желание, че народът достойно оценил.

Понеже отлъчването от сан могло да разколебае останалите владици във вярност към българската кауза, както затова били поканени с особено послание и от патриарха, то видинската община намерила за нужно да поиска от своя митрополит уверение, че той ще остане докрай верен на даденото си обещание да бъде наедно с народа, даже ако го постигне низвержение от патриарха. И блаженный Антим дал това уверение, че “ще постоянствува докрай в обещанието, което е дал преди три години и никак няма да се отклони от поведението, което си предначертал, но ще остане за всякога съединен и свързан с народа, който добива вече църковните си правдини и остава свободен от патриаршеското иго”. След това видинската община се обърнала за същата цел и към софийския митрополит Доротей с писмо от 2 февруарий 1871 г. В това писмо, като говори за “проклетии и низверженията против нашите страдалци старци” от патриарха, като последно оръжие на гръцкото духовенство и явявала цитираното по-горе обещание на митрополита Антима, общината се обръща към митрополита Доротей с питане: “Желаеме да научим и решението на Ваше преосвещенство, т.е. щете ли да си останете постоянен на постъпката, която сте направили преди години, когато в сериозни за народа ни времена развихте всичката си деятелност за в полза на народа ни? Щете ли да принесете и сега услугите Ви и способността Ви на отечеството и на църквата ни, които имат нужда от Ваше Преосвещенство?” и веднага след това изказала надежди, че “ние не вярваме, че ще се отделите от народа, уплашени от заплашванията и проклетии на патриарха, проклетии несправедни, вдъхнати от жажда за пари, и за това достойни за презрение. Мислиме, че нашата община досега е дала доста знакове, че Ви почита, уважава и се труди колкото може по-вече за доброто състояние на Ваше Преосвещенство и за тези нейни чувства свидетелстват вчерашните писма до Ваше Преосвещенство и до берковската община. И за това не вярваме да отхвърлите нашата просба, за да оставите съединени с народа. И бъдете уверени, че и другите ще познаят Вашите услуги, и нашета община ще остане проповедница на тях, дето трябва”. До този митрополит по същия въпрос се отнесли и видните видински граждани Севастаки Ганзовянов и Илия х.Т.Х.Цанов. И митрополит Доротей изпълнил просбата на видинци – останал верен на новата българска църква, както това се вижда и от други шест

писма на Илия Цанов до същия митрополит, писани през юний и юлий същата 1872 г. На 16 февруарий с.г. митрополит Антим получил телеграфическо известие от Цариград, че бил избран от привременния съвет за български екзарх. Това епохално известие възпламенило от радост видинските граждани и общината веднага се събрала на заседание, в което решила да изпрати до Негово Височество Великия везир следния адрес:

“Долуподписаните верни поданици на високославния трон на Негово Императорско Величество Султана, от видинската епархия, ний смирено идем да изразим пред Ваше Височество дълбоката признателност на народа за благосклонното разположение на честното ни правителство върху положението на българския народ. Известно е на Ваше Височество, че по висока милост Негово Императорско Величество Султана, благоволи да издаде високославния си ферман към българския народ, с когото даде край на българския църковен въпрос, обаче цариградската патриаршия упорстваше и искаше да унищожи някои точки от този царски ферман. Това упорство от страна на патриарха буди негодуванието на цял въобще български народ и принуди напоследък народните ни владици, със съгласието на всичките ни общини, след последно предварително уведомление на гръцката патриархия и без нейно позволение, да отслужат на 6 януарий божествената литургия в българската църква в Цариград. За да не би Ваше Височество да приемите, че тая постъпка е частна, ние смирените жители на видинската епархия прихождаме с настоящия адрес към Ваше Височество, да изявим, че както извършеното дело от страна на народните пастири е прието и одобрено и от нашета епархия, тъй също да Ви поднесем дълбоката си признателност, за благосклонното приемане на отправената до Ваше Височество, от българския събор депутация, за да ви уведоми за постъпката на народните ни архипастири, на която сте благоволили да дадете мъдрите си наставления, с които Ваше Височество засвидетелствате благосклонното разположение на честното ни правителство към верноподания ни български народ. Като всепокорно умоляваме Ваше Височество за по-скорошното потвърдяване на екзарха и устава, молиме да бъдете благосклонни да приемите дълбоката признателност на верноподаните жители от видинската епархия.”

Този адрес, като давал всенароден характер на станалите събития и избор на екзарха в Цариград, сигурно е ускорил решението на въпроса за утвърдяването му, въпреки всичките пречки на патриаршията. И на 23 февруарий /ст. стил/ султанът утвърдил избора и се заповядало на блаженни Антима да замине за Цариград и заеме поста. А привременният съвет, веднага след това, наредил да се изпрати особена депутация във Видин, която да приветства новоизбрания Екзарх и да го придружи в пътуването му за Цариград.

Депутацията пристигнала във Видин на 7 март /ст. стил/ с особен правителствен параход, турен на нейно разположение и онова на Екзарха Антима от русенската валия Ахмед Расим паша, който при това препоръчал на депутацията на връщане да се отбие с Екзарха във всеки град покрай Дунава, за да благослови народа.

Във Видин депутацията била посрещната от първите граждани, а в митрополията – от учениците на видинското българско училище, държейки цветя в ръце и пеейки песни и екзарха Антима. При трогателна обстановка и хиляден народ, който изпълнил митрополийския двор, депутацията, начело на г. Георги Чалъкоглу, приветствала Екзарха с избора и между другото му казала: “След толкова годишни трудове и жертви българската православна и някога самоуправявана църква пак се възобнови с

благоволението на царското правителство, на което се дължи признателност.” И екзарх Антим отговорил, че той молил, когато се записвали кандидатите за екзарх, да го не поставят в листата, но като не било възможно и като волята Божия била да му се повери кораба на новоустроената църква, той се нагърбя с тежката мисия на кормчия на този кораб, който има да срещне големи бури и вълнения, но с Божията помощ и със съдействието на другите архиереи, както и на всички дейци, той се надявал да го запази невредим и да го води неуклонно към целта на неговото плаване, с което и щял да оправдае високото избиране, с което бил почетен. След това депутацията прочела на всеуслушание тескерето на Високата Порта и писмото на привременния съвет, с които се известявало, че изборът му за екзарх е утвърден от султана и се издала високата заповед за повикване и дохождането му в Цариград. Народът бурно приветствал първия екзарх на независимата българска църква и изказал дълбоко почитание към него. Радостта на видинските граждани е била голяма, понеже имали рядкото щастие да видят изпълнени всенародни блянове, за които те упорито се борили десетки години и техния митрополит да бъде Екзарх на българската независима църква. Те всичките весело се поздравявали с големите успехи на народа, след толкова страдания, скъпи жертви и неправди. Учениците изпели многолетие в чест на султана, дошел в митрополията и губернатора Азис паша – поднесъл честитенията си. Екзарха й изказал сърадванията си за сполуката в борбата. Всенародното веселие се завършило с голяма гощавка, на която изказали прочувствени наздрависи за султана, министрите му и екзарха Антима.

На другия ден екзарх Антим, придружен от архимандрита Симеона, потеглил за Цариград, като по пътя посети крайдунавските градове, където населението навсякъде му устройвало импозантни срещи и изпращания. Същите тържества станали по станциите Русе – Варна. В Цариград пристигнал на 17 март същата година. И тук посрещането му било истински народен триумф. Екзарх Антим, в отговор на изказаните приветствия и речи, казал бляскава реч, която завършил с думите: “Аз видях старци белокози, които плачеха от радост, видях мъже, жени, които възпяваха освобождението ни от гръцкото иго и навред народът ми поръча да пазя фермана и да не отстъпвам от него и на йота.”

Тези народни задължения блаженни Антим изпълнил най-добросъвестно през всичкото свое светителстване на Български екзархийски престол, което се продължило от 2 април 1872 г., когато му бил връчен султански берат за припознаването на български екзарх до 17 април 1877 г., когато турското правителство му изпратило уволнително писмо от длъжността екзарх.

Само на него българският народ дължил закрепяването на своята национална църква и систематично подготвяне на общественото мнение в Европа и Русия за освобождението на България и от политическото турско иго. Нея той запечатил и със заточение от турското правителство на 17 юлий 1877 г. в Ангора, на Антима като най-опасен човек за турската империя, което траяло до края на 1978 г.

Из “История на гр. Видин и неговата област”

СТРАННА СЪДБА

Йоцо ЙОЦОВ

Странна е съдбата и още по-странен е пътят на "...най-учения по това време патриаршески митрополит" /според протоерей Йордан Василев/ Антим I в борбите за църковната независимост на българската екзархия.

Като студент в Московската духовна академия, бъдещият екзарх идва до убеждението, че българският народ трябва да служи Божието слово на родния си език.

Под въздействието на московският митрополит Филарет, Антим възприема идеята за разбиване на вековната традиция за триезичието в черквата. Двамата богослови достигнали до извода, че "...необходимо е Патриаршията да позволи на славяните да извършват богослужението на езика си, ако иска да се попречи по този начин на католишката пропаганда" /Орманджиев Ив., София, 1928 г. стр. 16/

Звездният път на великомъченика на православната вяра Антим, започва от старопрестолния Видин.

През м. декември 1868 г. той бил назначен от Цариградската Патриаршия за Видински митрополит и "екзарх на цяла Мизия" по време, когато верската търпимост на гражданите му е достигнала до най-високата точка на кипене! Те не са се примирявали и никога не са признавали налаганите им от Патриаршията гръцки владици. Защото всички досегашни – Кирил, Венедикт и Паисий били разгулни, нечестни и лицемерни и истински грабителни, които заедно с турците участвали в погромите над раята. Затова всички те, били позорно изгонвани от митрополитската сграда. Четвъртият грък –Калиник пък, бил заклан на олтара по време на богослужение в църквата "Св. Параскева" по заповед на Пазвантоглу – за пладнешки грабежи.

Тежка била задачата на Антим I пристигайки преди Коледа във Видин и представяйки пред местното епархийско управление берат, за административно съдействие. Посрещнали го сдържано. Дори малко враждебно!

Видинци, предприели нещо, което досега не се е случвало в църковната борба – устроили внушителна манифестация и подписали акт за пълно отказване от Патриаршията. Както и искане за отстраняване на Антим I, като Видински митрополит, наложен от Цариградската Патриаршия. Те нямали нищо против личността Антим, но не искали да го приемат като пратеник на Цариград, защото изпращаните от там йереи досега се оказвали обикновени "верски" кождери. Верни съюзници на турските грабителни.

В този момент на върховно изпитание, истинският родолюбив българин и пастир Стойко Владиславов застанал на страната на народа. Той на 5 декември 1868 г. обявил пред видинското гражданство, че се отказва от Патриаршията, а на другия ден отслужва тържествено богослужение в храма "Св. Димитрий" на български език. На 8 декември бил признат от видинското настоятелство за Видински митрополит и бил бурно аплодиран от гражданството.

С тѳга, след богослужението той съобщил на видинското паство, че се налага за Коледа да бѳде в Цариград за изключително важните дела на току що образувания български "Свети Синод". Но той обещал да остави на възлюбените си миряни

достойни заместници, който ще бъдат негови истински защитници.

През април 1870 г. той се завърнал от Цариград във Видин и въпреки, че пристигнал късно през нощта, цялото гражданство, начело с първенците на града, му устроили тържествено посрещане.

Огромна е ролята на Антим I за разобличаване и изгонване на католическите мисионери от Видин и защитата на православието. Влашкият католически свещеник Самуил Драгашин “свил гнездо” в някои “влашки” села по поръчение на епископ Силаги от Трансилвания, като залъгвал селяните, че ще им издейства големи данъчни облекчения.

В същото време “потекла река от пари от – цяла Австрия”, дори от император Франц Йосиф I, за построяване на голям католически храм във Видин. В село Кошава Драгашин бил в съюз с местния поп.

В борбата срещу католицизма и тяхното изгонване, Антим I имал поддръжката на руския консул във Видин Карандинжан и на всички йереи от енорията. Окончателното решение на проблема с католиците във Видин, поставила случката в с. Вълчедръм – Ломско. Местният кмет, истински комита, набил добре Драгашин и неговите придружители, събрал и изгорил всичките им книжа, изпроводил ги до края на селото и ги предупредил повече кракът им да не стъпва тука. След този случай те веднага напуснали видинския регион. Така секнали католическите мерици на чужди емисари на “български” и “влашки” предатели, родоотстъпници и ренегати, да превърнат Видин в крепост на католицизма.

Последователна и неотстъпна защита на българската кауза, митрополит Антим I проявил и на 6 януари 1872 г., когато българските владици в Цариград извършили тържествена богоявленска служба, без да споменат името на Патриарха грък. Затова те били низвергнати и заточени от Високата Порта в Измир /макар и за няколко дни – б.а./ За този случай Патриаршията отправила писмо до митрополит Антим I, в срок от четиридесет дни да осъди постъпката на българските йереи.

Смелият и трезво мислещ патриот, макар и страстен защитник на верските канони, не отговорил на патриаршеското писмо и не осъдил братята си за “своеволието”!

Своето превъзходство над “силните”, Антим I твърдо и без страх, демонстрирал дори и пред правителството на Султана.

От 30 ноември до 10 декември 1876 г. в Цариград се провежда конференция на всички посланици с представители на Европейските сили – Англия, Русия, Франция, Австро-Унгария и Италия. На нея били извикани и патриарсите от православието – на арменската и гръцката църкви и екзарх Антим I за българите. Заставили ги да подпишат декларация, че техните народи са доволни от турското правителство. Тази конференция била само седем месеца след зверското потушаване на Априлското въстание, което възмутило цяла Европа. Българският екзарх още страдал по хилядите невинни жертви при разгрома му, както и за гибелта на личния му приятел, поета-революционер Христо Ботев. Като истински народен пастир, той твърдо решил, дори с цената на живота си, да не са отзове на поканата на турското правителство. Оправдавал се, че е болен. Но, султанските лекари доказали, че това е лъжа и той е напълно здрав! Шерифите му поднесли съставения от Митхад паша MEMOAR за да го подпише. Антим I гневно им отговорил: “Правителството коли и беси, а аз ще му бъда благодарен. Не мога да подпиша!”

На увещанията на арменския патриарх да бъде по-примирителен, защото могат да го

обесят, Антим I отговорил с гордост: “Когато обесиха Григорий IV, създаде се гръцко кралство, ако обесят мене, може да се създаде българско царство!”

Турското правителство не се решило да го обеси заради “шумната плесница”, но не му простило. Свалило го от екзаршеския престол на 17 април 1877 г., а на 17 юли с.г. го изпратило на заточение в Мала Азия.

Антим I поел пътя за каторгата с думите: “Ще бъда блажен, ако с моята саможертва възкръсне България за нов, свободен живот!”

След подписването на Сан-Стефанския мирен договор, екзарх Антим I не е освободен от каторгата, “...защото бил причинил големи злини на турската държава”! След намесата на главнокомандващия на руската армия Великия княз Николай Николаевич и той бил освободен от заточението.

На 24 май 1878 г. цялото население на Видин и околията се стекли при село Видбол /дн. кв. на гр. Дунавци – б.а./. Начело с губернатора – руския полковник Нечаев, Петко Каравелов, архиереите и всички градски първенци то посрещнало тържествено своя велик духовен пастир. От Видбол до Видин народът обсипвал с цветя и венци големия българолюбец и мъченик.

Във Видин военният комендант капитан Атанас Узунов /1860 – 1887 г./, Цеко Нейов, Севастаки Гънзовянов, Петър Пигулев и други градски първенци го посъветвали за безопасност, за известно време да отиде в Калафат.

Екзархът отговорил спокойно: “Това не е достойно за мене, трупът на пастира трябва да падне там, гдето пада народ и войска!”

Той е избран за председател на Учредителното събрание в Търново през 1879 г. като делегат от Видин и е един от бащите на Търновската конституция.

Учредителното събрание в Търново го избира за водач на българската депутация, която да се яви пред руския император в Петербург, за да изкаже благодарност на руския народ за освобождението на България.

Страстен поборник за тържеството на свободния човешки дух, Антим I се обявил срещу суспендирането на Конституцията от княз Александър I, като стъпка в грешна посока.

За запазване авторитета на държавата и символите на националното единство, екзарх Антим I остро и безпощадно критикувал офицерския преврат и намесата на Русия в детронацията на княз Александър I Батемберг. Макар и руски възпитаник с явно благоразположение към великата северна страна, Антим I безмилостно бичувал разбойническата политика на Русия, за дестабилизиране на България и ръководството и на акцията за изпъждането на княза. Той директно, “тет а тет” обвинил ген. Каулбарс за създадената от него мрежа от заговори сред офицерството /включително и във Видин – б.а./, целящи създаване на ситуация за окупирането на страната от Русия.

На обвиненията ген. Каулбарс нагло му казал: “Вие не забравяйте, че ние ви освободихме от турците...”

Мъдрият духовник с християнско смирение и духовна чистота му отговорил: “Вие ни освободихте от турците, но сега кой ще ни освободи от вас...!”

Неравната борба с турски и гръцки поробители, преследванията и заточенията, разклатили здравето на Антим I. На 14 септември 1888 г. той получил втори удар, а на 1 декември, същата година, починал. На 2 декември Народното събрание провело траурно заседание в памет на скъпия покойник.

Голямата обич на екзарх Антим I към Видин и неговите граждани е засвидетелствана в неговото завещание:

“Во имя отца и сына и святого духа амин.

Сичките човеци са длъжни да имат винаги в душите си смъртта, от която могат да бъдат внезапно грабнати в ден и час, когато се съвсем ненадеят и неочакват нещо, което най-много трябва да помнят верующите твърдо в господата нашего Исуса Христа, който чрез устата на апостола си Павла ни учи и уверява, че сме временни пришелци на земята и че истинското наше житие е на небото.

Това споменание на смъртта ни прави да съзнаваме суетата на всичките земни блага и винаги да се молим, каем, бдим и да бъдем готови за оня час, когато настъпи да се преселим във вечността.

Блюдите, бдите и молите ся, говори Спасителят, не весте до кога време будет.

Като знаем това и се грижим да не ни застигне онзи час непригответни към небото, при здрав дух и добра воля възблагонамерихме, да се разпоредим с убогото си имущество по свое собствено желание в настоящето си завещание, което е написано от нас саморъчно, скрепено с частния ни печат, ще бъде утвърдено по надлежен ред.

Сичкото си убого имущество разпределяме както следва:

...обсипания с дванадесет бели драгоценни камъни и носен на булото кръст, който ни се подари от покойния цар освободител Александър II и свидетелство от Българската народна банка от 15 септември 1888 г. под № 242 със стойност седем хиляди деветстотин деветдесет златни лева и четиредесет стотинки, завещаваме да се дадат на настоятелството на видинските български православни училища, което от своя страна е длъжно да продаде кръста и неговата стойност, както и оная на банковото свидетелство с лихвите му, заедно да употреби за постройката на едно девическо училище в подарената вече от нас на същото настоятелство за тая цел къща в куюмджуйската улица във Видин...

За изпълнители на настоящето ни завещание оставяме Н.В.ПР. Врачанский Митрополит г-на Константина и г-на Йончо Тончев от Лом, Никола Цанов и Димитър Златарев от г. Видин, които умоляваме да не се откажат и да се постараят за точното изпълнение на последната ни воля, изложена в настоящето ни завещание.

Тази е нашата последна воля относително имуществото ни.

А на сичките си християни, над които Дух Святий ни постави пастир, оставяме за последен път нашето благословение. Молим всемилостивия Бог да прости всички, които ни обадиха, от своя страна молим всички, които волею, неволею сме наскърбили, да ни простият.

г. Видин, 30-й септември 1888 година

Подписал

Видинский Митрополит Антим.

Свидетели:

Варненский и Преславский Симеон,

Архимандрит Антим В. Нешов,

Д. К. Златарев и Н. Цанов.

С написание, подписание и подпечатание на настоящето Видинский Епархиен Духовен Съвет удостоверява изложеното по-горе завещание на негово Блаженство Св. Видинскаго Митрополита Господина Г-на Антим I-й, утвърдено със собствений му подпис и печат, който устно потвърди съдържанието му, като каза, че всичко

изложено в него, е последната негова воля.”

На 30 ноември 1891 г. Зеленото училище, построено с дарението на Антим I, приема първите си ученици

ЗАМЕСТНИЦИ

НА ЕКЗАРХА АНТИМА ВЪВ ВИДИН

Димитър ЦУХЛЕВ

Блаженни Антим и като екзарх на българската църква, и след уволнението му от екзархийския пост и заточението му в Ангора, което траяло до края на април 1878 г., е продължавал да заема митрополитската катедра на Видинската епархия и да се счита неин каноничен кириарх, но управлявал епархията чрез свои наместници и личен контрол. Тези заместници са след архимандрита Симеона, който през август 1872 г. бил ръкоположен от блаженни Антима за митрополит на Варненската и Преславската епархия, която щастливо управлява и до днес.

ПО - СИЛЕН ОТ СИЛНИТЕ ТИРАНИ - ЕКЗАРХ АНТИМ I

Странна е съдбата и още по-странен е пътят на "...на най-учения по това време патриаршески митрополит" Антим I - Атанас Михайлов.

Като студент в Московската духовна академия, бъдещият екзарх идва до убеждението, че българският народ трябва да слуша Божието слово на родния си език.

Под въздействието на московския митрополит Филарет, Антим възприема идеята за разбиване на вековната традиция за триезичието в черквата. Двамата богослови достигнали до извода, че "...необходимо е Патриаршията да позволи на славяните да извършват богослужението на езика си, ако иска да се попречи по този начин на католишката пропаганда"/Орманджиев Ив., София, 1928г. стр. 16/

С такава психологическа и ласа бъдещият висш йереи се завръща в България, за да покаже с делата си силата на своята интелектуална и духовна мощ над тираните и диктаторите от всякакъв род и вид - турски, гръцки, ка-1 толически, руски ...

Той по блестящ начин дока:1 ва правотата на своята позиция без да се съобразява с мнението! на силните, на управляващите.' Екзарх Антим I показва на дело, че български патриот може да бъде само онзи, който истински ми лее за българщината. Без лакеи ско превиване на гръб пред "ца ре, папи, патриарси...", когато трябва да се защитава българската кауза.

Звездният път на великомъченика на православната вяра Антим, започва от старопрестолния Видин. През м. декември 1868 г. той е назначен от Цариградската Патриаршия за Видински митрополит и "екзарх на цяла Мизия".

Идва във Видин по време, когато верската търпимост на гражданите му е достигнала до най-високата точка на кипене! Те не са се примирявали и никога не са признавали налаганите им от Патриаршията гръцки владици. Защото всички досегашни - Кирил,

Венедикт и Паисий били разгулни, нечестни, лицемерни и истински грабители, които задно с турците участвали в погромите над раята. Затова всички те били позорно изгонвани от митрополитската сграда. Четвъртият грък- Калиникпък, бил заклан на олтара по време на богослужение в църквата "Св. Параскева" по заповед на Пазвантоглу - за пладнешки грабежи...

Тежка била задачата на Антим I, пристигайки преди Коледа във Видин и представяйки пред местното епархийско управление берат⁷, за административно съдействие. Посрещнали го сдържано. Дори малко враждебно!

Видинлии, предприели нещо, което до сега не се било случвало в църковната борба - устроили внушителна манифестация и подписали акт за пълно отказване от Патриаршията. Както и искане за отстраняване на Антим I, като Видински митрополит, наложен от Цариградската Патриаршия. Те нямали нищо против личността Антим, но не искали да го приемат като пратеник на Цариград, защото изпращаните от там йереи до сега се оказвали обикновени "верски" кождери. Верни съюзници на турските грабители.

В този момент на върховно изпитание, истинският родолюбив българин и пастир Атанас Михайлов застанал на страната на народа. На 5. XII. 1868г обявил пред видинското гражданство, че се отказва от Патриаршията, а на другия ден отслужва тържествено богослужение в храма "Св. Димитрий" на български език. На 8.XII. е признат за Видински митрополит и бил бурно аплодиран от гражданството.

С тъга, след богослужението Антим I съобщил на видинското паство, че се налага за Коледа да бъде в Цариград за изключително важните дела на току що образувания Български свети синод. Но обещал да остави на възлюбените си миряни достойни заместници.

През април 1870 г. се завръща от Цариград във Видни и въпреки че пристигнал късно през нощта, цялото гражданство, начело с първенците на Видин, му устройват тържествено посрещане.

Огромна е ролята на Антим I за разобличаване и изгонване на католическите мисионери от Видин и защитата на православието. Влашкият католически свещеник Самуил Драгашин "свил гнездо" в някои влашки села по поръчение на епископ Силаги от Трансилвания, като залъгвал селяните, че ще им издейства големи данъчни облекчения.

В същото време "потекла река от пари от - цяла Австрия", дори от император Франц Йосиф I, за построяване на голям католически храм във Видин. В село Кошава Драгашин бил в съюз с местния поп.

В борбата срещу католицизма Антим I имал поддръжката на руския консул във Видин Карандинжан и на всички йереи от енорията. Окончателното решение на проблема с католиците във Видин, поставила случката в с. Вълчедръм - Ломско. Местният кмет, истински комита, набил добре Драгашин и неговите придружители, събрал и изгорил всичките им книжа, проводил ги до края на селото и ги предупредил "повече кракът им да не стъпва тука". След този случай те веднага напуснали видинския регион. Така секнали католическите мераци на чужди емисари на "български" и "влашки" предатели, родоотстъпници и ренегати, да превърнат Видин в крепост на католицизма.

Последователна и неотстъпна защита на българската кауза, митрополит Антим I проявява и на 6.1.1872 г, когато^ българските владици в Цариград извършили тържествена богоявленска служба, без да споменат името на Патриарха - грък. Затова те били низвергнати и заточени от Високата Порта в Измит / макар и за няколко дни -

б.а./ За този случай Патриаршията отправила писмо до митрополит Антим I, в срок от четиридесет дни да осъди постъпката на българските йереи. Но смелият и трезвомислещ патриот, макар и страстен защитник на верските канони, не отговорил на патриаршеското писмо и не осъдил братята си за "своеволието"!

Своето превъзходство над "силните", Антим I твърдо и без страх демонстрира дори и пред правителството на Султана.

От 30 ноември до 10 декември 1876 г. в Цариград се провежда конференция на всички посланици с представители на Европейските сили: Англия, Русия, Франция, Австро-Унгария и Италия. На нея били извикани и патриарсите от православието - на арменската и гръцката църкви и екзарх Антим I за българите. Заставили ги да подпишат декларация, че техните народи са доволни от турското правителство. Тази конференция била само седем месеца след зверското потушаване на Априлското въстание, което възмутило цяла Европа. Българският екзарх още страдал по хилядите невинни жертви при разгрома му, както и за гибелта на личния му приятел, поета - революционер Христо Ботев. Като истински народен пастир, твърдо решил, дори с цената на живота си, да не се отзове на поканата на турското правителство.

Оправдавал се, че е болен. Но султанските лекари доказали, че това е лъжа и той е напълно здрав! Шерифите му поднесли съставения от Митхад паша MEMOAP, за да го подпише. Антим I гневно им отговорил: „Правителството коли и беси, а аз ще му бъда благодарен. Не мога да подпиша!“ И отказал да подпише

На увещанията на арменския патриарх да бъде по - примирителен, защото могат да го обесят, Антим I отговорил с гордост: „Когато обесиха Григорий IV, създаде се гръцко кралство, ако обесят мене, може да се създаде българско царство“

Колко са били политиците, държавниците, йереите и сановниците българи - тогава и сега - които смело и без страх, поставяйки на карта живота си, са имали смелостта да кажат право в очите на тирана: "Не, няма да ви се подчиня"!

Турското правителство не се решило да го обеси заради "шумната плесница" / за да не потвърди пред Конференцията, че действително е терористично и мракобесно - б.а./, но не му простило. Свалило го от екзархийския престол на 17 април 1877 г, а на 17 юли с.г. го изпратило на заточение в Мала Азия.

Без страх и с гордо вдигната глава екзарх Антим I поел пътя за каторгата с думите: „Ще бъда блажен, ако с моята саможертва възкръсне България за нов, свободен живот!,,

За пореден път, големият родолюбец показал, че неговата нравствена сила, стои по - високо от примирението и покорството...

След подписването на Сан - Стефанския мирен договор, екзарх Антим I не бил пуснат от каторгата, "...защото бил причинил големи злини на турската държава"! Наложило се намесата на главнокомандващия на руската армия - Великия княз Николай Николаевич - и той бил освободен през април от заточението.

На 24 май 1878 г. цялото население на Видин и околията се стича при село Видбол / дн.кв. на гр. Дунавци - б.а./, начело с губернатора - руския полковник Нечаев, Петко Каравелов, архиереите и всички градски първенци и посрещнали тържествено своя велик духовен пастир. От Видбол до Видин в шпалир от двете страни на пътя в разстояние на осем километра, народът бурно акламирал големия българолюбец и мъченик, обсипвайки го с цветя и венци.

Когато пристигнали във Видин, военният комендант капитан Атанас Узунов/1860- 1887

г/, Цеко Нейов, Севастаки Гънзовя-нов, Петър Пигулев и други градски първенци го посъветвали за безопасност, за известно време, да отиде в отсрещния град Ка-лафат, до като се успокоят страстите.

На тяхната затрогваща загриженост, екзархът спокойно от-го-ворил Това не е достойно за мене, трупът на пастира трябва да падне там, гдето пада народ и войска"! Какво величие и достолепие! На фона на неговия героизъм, патриотизъм и готовност за себежертва, някак си гротескно изглеждат напъните за охрана на българските политически плъхове от втората половина на миналия век, че дори и до днес... Само за охраната на полуграмотния правешки диктатор беше създадено специално Управление /УБО/, наброяващо 30 хил. души, с огромни материални и финансови ресурси /по численост това са три стрелкови дивизии - б.а./, за да бъдат пазени вождовете от ..."народната любов"!

Като жив свидетел и участник във всички борби през своето време, за опазване на българщината, Антим I преживявал с тревога и големи душевни вълнения процесите и събитията в държавата. Неравната борба, която води дълги години против турски и гръцки поробители, преследванията и заточенията, разклатили здравето на този истински великан на българския дух.

На 1 декември 1888 година той умира от сърдечен удар.. Вестта за смъртта му се разнесла светкавично по цяла България. На 2.XII. Народното събрание, провело траурно заседание, почитайки паметта на скъпия покойник.

Голямата обич на екзарх Антим I към Видин и неговите граждани е намерила израз и в неговото завещание, което гласи:

Во имя отца и сына и святого духа аминъ.

Сичките човеци са длъжни да имат винаги в душите си смъртта, от която могат да бъдат внезапно грабнати въ ден и часъ, когато се съвсемъ ненадеятъ и неочаква-тъ нещо, което най-много трябва да помнятъ верующите твърдо въ господа нашего Иисуса Христа, който чрезъ устата на апостола си Павла ни учи и уверява, че сме временни пришелци на земята и че истинското наше житие е на небото.

Това споменание на смъртта ни прави да съзнаваме суетата на всичките земни блага и винаги да се молим, каем, бдим и да бъдем готови за оня часъ, когато настъпи да се преселимъ въ вечността.

Блюдите, бдите и молите ся, говори Спасителятъ, не веете до кога време будетъ. Като знаемъ това и се грижимъ да не ни застигне онзи часъ непригответни къмъ небото, при здрав духъ и добра воля възблагонамерихме, да се разпоредимъ съ убогото си имущество по свое собствено желание въ настоящето си завещание, което е написано от насъ саморъчно, скрепено съ частния ни печатъ, ще бъде утвърдено по надлеженъ редъ.

Сичкото си убого имущество разпределяме както следва:

...обсипания съ дванадесетъ бели драгоценни камъни и носен на булото кръстъ, който ни се подари отъ покойния * царъ освободителъ Александър II и свидетелство отъ Българската народна банка отъ 15 септемврий 188J3 год.под № 242 съ стойностъ седемъ хиляди деветстотинъ девет-десетъ златни лева и четиредесетъ стотинки, завещаваме да се дадатъ на настоятелството на видинските български православни училища, което от своя страна е длъжно да продаде кръста и неговата стойностъ, както и оная на банковото свидетелство с лихвите му, заедно да употреби за постройката на едно девическо училище въ подарената вече отъ насъ на същото

настоятелство за тая целъ къща въ куюмджийската улица въ Видин...

За изпълнители на настоящето ни завещание оставяме Н.В.ПР. Врачанский Митрополитъ г - на Константина и г-на Йончо Тончевъ отъ Ломъ, Никола Цановъ и Димитъръ Златаревъ от г. Видинъ, които умоляваме да не се откажат и да се постараятъ за точното изпълнение на последната ни воля, изложена въ настоящето ни завещание.

Тази е нашата последна воля относително имуществото ни.

А на сичките си християни, надъ които Духъ Святий ни постави пастир, оставяме за последенъ пътъ нашето бла-гословение. Молим всемилостивия Богъ да прости всички, които ни обадиха, отъ своя страна молимъ всички, които волею неволею сме наскърбили, да ни простиятъ.

г. Видинъ, 30- й септемврий 1888 година

Подписалъ:

Видинский Митрополит Антимъ.

Свидетели:

Варненский и Преславский Симеонъ, Архимандритъ Антимъ В. Нешовъ, Д.К. Златаревъ и Н. Цановъ.

Съ написание, подписание и подпечатание на настоящето Видинский Епархиенъ Духовенъ Съветъ удостоверява изложеното по-горе завещание на негово Блаженство Св. Видинскаго Митрополита Гзсподина Г-на Антим I - й, утвърдено съ собствений му подписъ и печатъ, който устно потвърди съдържанието му, като каза, че всичко, изложено въ него, е последната негова воля. С дарените от екзарх Антим I пари е изпълнено завещанието му, като на 30 ноември 1891 г. училището приема първите си ученици.

Известното Зелено училище отваря в душите на много видински деца прозорец, който пуска божествената светлина на знанието, защото човешкият живот без наука губи смисъл - както ни завещава големият патриот, духовник и спомоществовател екзарх Антим I.

Днес Видин и неговите граждани продължават да се гордеят със своя велик пастир, на когото са съградили величествен мавзолей в центъра на епархийската обител. Знак на преклонение и почит.

от книгата "Градът на завоя" на Иоцо Иоцов